

Dokumentum értékű állományfelmérés

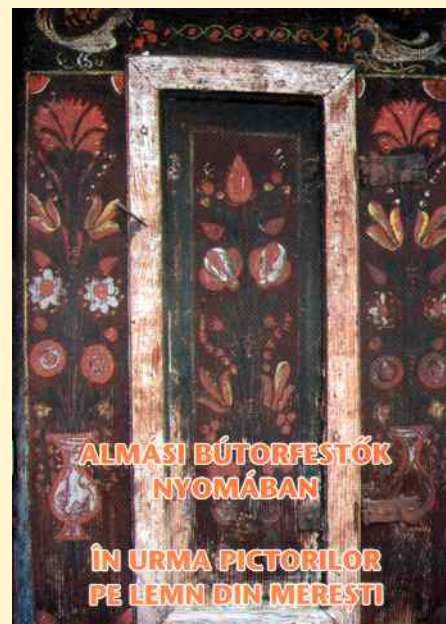
A lakásbelső folyamatos változása egyes bútordarabok nyomtalan eltűnését eredményezte. Ezen visszafordíthatatlan irányzat miatt díszes tárgyi örökségünk értékes darabjai merülnek feledésbe. A lakótér korszerűsítésére való törekvés nem újkeletű jelenség, hiszen – a korabeli viszonyok közepette – minden család az általa elfoglalt presztízspozíciót a háztartás milyenségével is igyekezett jelezni. Pontosan e törekvések révén honosodtak meg és terjedtek el falusi környezetben a festett berendezések, a XX. század első negyedében pedig ugyancsak a korszerűsítési törekvések készítették a bútort az új, helyi biztosítottak az újszerű, iparilag előállított berendezési kellékeknek.

Napjainkban azonban a festett népi bútort ambivalens megítélésben részesítik. Legtöbbször a tárgyakat birtokló családtagok a maradiság, szegénység képzetét társítják ezekhez, így nem csoda, ha nagy igyekezettel kizárják az aktív életterekből. Hajdan a tisztaszobát ékesítő ágyak, ládák, kendőszegek vagy tékák jelenleg szerepüket veszített, megtűrt kellékeké váltak. A falusi közösségek újítási vágyát főként a kereskedők használták ki, akik a '90-es évek kezdetétől tucatjával vásárolták fel az „elfekvőben” lévő festett bútort, s a vételár sokszorosáért juttatták ezeket ki az országból. Az értelmiségi elit és a közgyűjtemények már a valós értékek tudatában próbálták begyűjteni a jellegzetesebb darabokat, de sokszor ezek a törekvések az erőforrások hiánya miatt nem érték el céljukat. A berendezések iránti kereslet folytán a tulajdonosokban végül megfogalmazódott azon – késői – felismerés, miszerint a nagyszülők hagyatékát még akkor sem érdemes elidegeníteni, ha azoknak lakásbelsőikben semmilyen szerepet nem szánunk.

A fentebb ismertetett folyamat látszott kirajzolódni a székelyudvarhelyi Kuckó Egyesület kezdeményezése révén folytatott felmérés során is. A festett bútortállomány leltározására kiválasztott településeket – Homoród-

almás és Székelyderzs – gazdag anyagi kultúrával rendelkező falvakként tartjuk számon. Míg az almási bútortfestő asztalosság kiválóan adatolt történeti távlatba helyezhető, a derzsi festett bútorok készítőiről sem a szakirodalom, sem a szájhagyomány nem őrzött meg hiteles adatokat. Annál inkább felértékelődik az elkészített kataszter, amely tételesen rögzíti a szóban forgó településeken még fellelhető hagyományos lakásbelső tartozékait. A pozitívista módon végzett adatgyűjtés eredményeit 2005-ben a *Homoródalalmási bútortfestők nyomában*, 2007-ben pedig a *Székelyderzsi bútortfestők nyomában* címmel tették közzé. A gazdag képanyaggal ellátott kiadványokat nem a néprajzi szakirodalom tudományos mércéjével kell szemlélni, hiszen mintegy helyzetjelentést adnak az illető településeken talált állományról. Elsősorban a civil kezdeményezés révén végzett leltározási művelet fontosságát kell hangsúlyozni. A teljességre törekvő gyűjtés a település minden egyes háztartásában tett látogatások formájában zajlott, melynek során Almáson már csak közel nyolcvan, Derzsen pedig ennél is kevesebb bútordarabot sikerült lefotózni, méreteiket rögzíteni, a múltbeli és jelenkori szerepüket dokumentálni.

Egy hasonló gyűjtés sokrétű információval szolgál, hiszen mindazok mellett, hogy egy adott tárgytípus összeírását tartja szem előtt, valójában a faluközösség lakáskultúrájának keresztmetszetét nyújthatja. S néprajzosként bármennyire is óvakodunk a közösség természetes életvitelébe beavatkozni, bizony mindkét település lakói számára a gyűjtés egyfajta tudatosítási, megerősítési tényezőként szolgált. Bizalommal bocsátották be a felmérést végző személyeket lakásaikba, adott esetben a melléképületekbe, vagyis a porta azon szegleteibe, ahol még őriztek festett bútort. A lakótérben talált bútorok konyhák, nyárikonyhák kellékeiként voltak jellemezhetőek, és sok esetben átértékelődött szereppel bírtak. Számtalan olyan megtűrt tárgy található a ház-

tartásokban, amelyeket már fölöslegesnek ítélnék, s csupán az érzelmi kötődés miatt nem váltak meg ezektől. A padlásokról, színekből előkerült ládák, vagy másodlagosan beépített bútortöredékek díszítésének pusztán rögzítése is sokatmondó, ugyanis ezek által a bútortfestés oktatásával foglalkozó Kuckó Egyesület e kézműves ágazat iránt érdeklődő személyek számára hiteles előképekkel szolgál. Remélhetőleg az eddig megjelent két kiadvány nem kizárólag a kézműves foglalkozás elkezdésére/folytatására, hanem a bútortfestő múlttal rendelkező más településeken szervezhető felmérésekre is ösztönzőleg hat.

Miklós Zoltán

